

ОСНОВНІ ПРОСОДИЧНІ МАРКЕРИ ТЕКСТІВ УСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПРОПОВІДЕЙ ТА МОЛИТОВ

Стаття присвячена компаративному аналізу просодичних засобів, що беруть участь в створенні усних текстів англomовних проповідей та молитов. Інструментальним шляхом виявлені спільні та диференційні інтонаційні параметри в досліджуваних текстах.

Ключові слова: проповідь, молитва, просодичні засоби, інтонаційні параметри.

Статья посвящена компаративному анализу просодических средств, участвующих в организации устных текстов англоязычных проповедей и молитв. Инструментальным путем выявлены общие и дифференцирующие интонационные параметры в исследуемых текстах.

Ключевые слова: проповедь, молитва, просодические средства, интонационные параметры.

The paper is devoted to the comparative study of the prosodic means participating in the sermons and prayer texts creation. With the help of the instrumental analysis it has been possible to reveal mutual and distinguishing intonation peculiarities of the texts under study are revealed.

Key words: sermon, prayer, prosodic means, intonation peculiarities.

Однією зі сторін духовного буття людини є релігія, яка ціннісно осмислює все існуюче, пов'язуючи таким чином природу, суспільство, людину, буття й небуття, реальне та уявне, конкретне й абстрактне.

Вибір теми даного дослідження зумовлений кількома факторами. Незважаючи на те, що власне лінгвістичний аспект релігійної проповіді та молитви знаходив висвітлення у лінгвістиці на матеріалі православної проповіді та молитви [1], англomовна проповідь та молитви, що супроводжують англіканське богослужіння, наскільки нам відомо, не розглядалися в сучасних лінгвістичних працях.

Мета даного дослідження полягала у встановленні основних закономірностей структурної організації текстів англослов'янської проповіді та молитви і пов'язаних із ними просодичних особливостей.

Матеріалом дослідження слугували тексти 7 усних англослов'янських проповідей, 12 текстів молитов, записаних у природній обстановці (під час англослов'янських богослужінь — безпосередньо у храмі), загальним обсягом 58 сторінок, формат А4, 14 шрифт Times New Roman Сур письмовою транскрипцією, усного тексту (127 хвилин звукового мовлення).

Перш ніж перейти до викладу основних результатів експериментального дослідження, уявляється доцільним зупинитися на дефініціях понять *проповідь* та *молитва*, що приймаються як робочі в даній статті. Аналіз гомілетичної (гомілетика — наука про проповідництво) [2; 3; 4; 5] та лінгвістичної [1; 6; 7; 8] літератури дозволив трактувати проповідь як промову, що виголошується, як правило, у церкві священником (*адресантом*) перед громадою (*адресатом*) усно у формі монологу за допомогою певної мови (*коду*) з метою зробити релігійно мотивовану дію на адресата. Молитва — цілісне незмінне текстове утворення, що містить звернення до надприродного (Бога, святих), цілі якого можуть бути різними (прохання, хвала, подяка та ін.).

Електроакустичному аналізу передував аудиторський аналіз, задля верифікації та уточнення якого експериментальний матеріал був підданий інструментальній обробці.

Першим параметром, підданим інструментальному аналізу, став мелодійний компонент інтонації, а саме, значення частотного діапазону фраз, що складають тексти проповідей та молитов, за наступними параметрами:

- діапазон ЧОТ у вступній частині тексту,
- діапазон ЧОТ в основній частині,
- діапазон ЧОТ у заключній частині.

Результати підрахунку отриманих даних представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Частотний діапазон фраз, що складають тексти молитов (Hz)

Частина молитви	Максимальне	Мінімальне
Вступна	240,9	118,1
Основна	248,5	116,2
Заключна	240,8	115,2

Як свідчать дані, надані в таблиці 1, у середньому максимальні значення ЧОТ у всіх частинах молитви практично однакові (від 240 до 248 Гц). Однак розглядаючи зміни частотних максимумів по тексту в динаміці, можна знайти, що у вступній частині молитви спостерігається великий розкид значень досліджуваного параметра (від 183 Гц до 355 Гц), тоді як у заключній частині молитви спостерігаються відносно стабільні значення максимумів ЧОТ у всіх фразах. При цьому необхідно відзначити, що діапазон між максимальними і мінімальними значеннями ЧОТ у першу чергу досягається за рахунок зниження нижньої межі частоти основного тону, чим підвищення верхньої його межі.

Наступним параметром, підданим інструментальному аналізу, став мелодійний компонент інтонації, а саме, значення частотного діапазону фраз, що складають тексти проповідей.

Результати підрахунку отриманих даних представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Частотний діапазон фраз, що складають тексти проповідей (Hz)

Частина проповіді	Максимальне	Мінімальне
Вступна	249,9	124,1
Основна	296,5	112,2
Заключна	299,8	112,2

Як свідчать дані, надані в таблиці 2, у середньому максимальні значення ЧОТ у всіх частинах проповіді перевищують відповідні значення в текстах молитов. Однак розглядаючи зміни частотних максимумів по тексту в динаміці, можна знайти, що у вступній частині молитви спостерігається великий розкид значень досліджуваного параметра, тоді як у заключній частині проповіді спостерігаються відносно стабільні значення максимумів ЧОТ у всіх фразах. При цьому необхідно відзначити, що діапазон між максимальними і мінімальними значеннями ЧОТ у першу чергу досягається за рахунок зниження нижньої межі частоти основного тону, чим підвищення верхньої його межі.

Дослідження просодичних характеристик емпатичних центрів текстів молитов виявилось доцільним та актуальним. Відповідно до висунутої на початковому етапі роботи гіпотези про ведучу роль просодії в наданні ефекту впливу у тексті, нами були проаналізовані часові, мелодійні і динамічні характеристики емпатичних центрів досліджуваних текстів. Результати аналізу отриманих даних представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

Просодичні характеристики емпатичних/сміслових центрів молитов

Частина молитви	Час, ms	Інтенсивність, у. о.	Частотний діапазон, Hz
Вступна	289	50,4	196,8
Основна	429	45,9	205,6
Заключна	364	48,1	199,7

Як показують дані таблиці, значення кожного з трьох інтонаційних параметрів в основній частині молитви перевищує (у більшому чи меншому ступені) відповідні значення у вступній і заключній частині тексту, що свідчить про більшу просодичну відокремленість емпатичного центра фрази в основній частині молитви. Пояснення цьому криється в тім, що вступна і заключна частини молитви самі по собі будучи більш емоційно й експресивно насиченими, відрізняються більшою просодичною відокремленістю в цілому, а не тільки відокремленістю емпатичних центрів. Основна ж частина молитви, будучи менш експресивною, містить у собі визначені значеннєві чи емоційні центри, що мають потребу у визначеній додатковій акцентуації.

Таблиця 4

Просодичні характеристики емпатичних/сміслових центрів проповідей

Частина проповіді	Час, ms	Інтенсивність, у. о.	Частотний діапазон, Hz
Вступна	294	50,9	199,2
Основна	429	45,9	205,6
Заключна	399	49,1	209,7

Дослідження динамічного компонента інтонації в досліджуваних текстах полягало, насамперед, у порівнянні максимальних і мінімальних значень цього параметра у фразах, що складають різні частини тексту молитви. Результати дослідження представлені в таблиці 5.

Таблиця 5

Значення інтенсивності фраз, що складають тексти молитов (у. о.)

Частина молитви	Пікова інтенсивність	Мінімальна інтенсивність
Вступна	60,4	3,0
Основна	64,4	3,1
Заключна	61,3	4,8

Дані, представлені в таблиці, дають підставу стверджувати, що інтенсивність не є інформативним параметром для диференціації частин тексту молитви. Максимальні значення інтенсивності у вступі і заключній частині в середньому практично однакові (60 у. о. у вступі і 61 у. о. у заключній частині). Трохи більш високими показниками досліджуваного параметра відрізняється основна частина молитви (64 у. о.), хоча ця різниця не істотна. Необхідно лише відзначити, що заключна частина молитви відрізняється значно більш високими показниками мінімумів інтенсивності (4,8 у порівнянні з 3 у. о. у вступній і заключній частинах).

Таблиця 6

Значення інтенсивності фраз, що складають тексти проповідей (у. о.)

Частина проповіді	Пікова інтенсивність	Мінімальна інтенсивність
Вступна	69,4	3,7
Основна	68,4	3,5
Заключна	67,3	4,9

Часовий параметр текстів молитви досліджувався за значеннями середньої тривалості складів фраз, що складають різні частини текстів. Результати дослідження представлені в таблиці 7.

Як свідчать дані таблиці, досліджуваний параметр є найбільш інформативний для диференціації частин молитви. Заключній частині молитви в цілому властиві значно більш високі показники середньої тривалості складу, чим у вступній частині тексту (215 мс і 169 мс відповідно), тобто темп проголошення вступної частини набагато швидше темпу проголошення заключної частини. Більш того, переглядаючи зміни досліджуваного параметра в динаміці, можна переконатися, що початкові фрази заключної частини характеризуються стабільно нормальним темпом, потім йде значне прискорення темпу і, нарешті, фінальна фраза вимовляється з уповільненим темпом. Отримані дані дають підставу стверджувати, по-перше, що часовий параметр є найбільш інформативний для диференціації частин молитви, а по-друге, що текст вступної й основної частин молитви характеризується більшою динамічністю в порівнянні з заключною частиною. При цьому необхідно відзначити, що у фразах вступної частини тексту спостерігається великий розкид значень досліджуваного параметра (від 87 мс до 237 мс), що свідчить про варіативність темпу у цій частині молитви.

Таблиця 7

Значення середньої тривалості складу текстів проповіді та молитви (ms)

Частина тексту	Проповідь	Молитва
Вступна	237,7	87,3
	198,1	198,1
	182,1	182,1
	218,2	218,2
	139,3	237,7
	169,5	169,5
	163,2	139,3
	202,7	202,7
	213,9	214,1
	87,3	87,3
	98,1	98,1
	214,1	163,2
	199,5	199,5
Середнє значення	197,0	169,0
Основна	259,8	251,1
	241,6	241,6
	256,9	256,9
	164,3	182,9
	236,0	236,0
	182,9	259,8
	197,4	201,8
	224,8	224,8
	191,7	191,7
	163,8	163,8
	151,2	151,2
	148,0	148,0
	201,8	164,3
187,1	187,1	
Середнє значення	234,4	204,4
Заклучна	359,6	245,9
	239,4	239,4
	281,9	250,0
	211,8	211,8
	213,7	213,7
	178,3	178,3
	164,6	164,6
	143,4	143,4
	149,1	149,1
	250,0	359,6
Середнє значення	248,7	215,6

Таким чином, проведений електроакустичний аналіз досліджуваного матеріалу, по-перше, у цілому інструментально підтвердив вірогідність отриманих у процесі аудиторського аналізу даних, а по-друге, дозволив виявити просодичні засоби, що беруть участь у диференціації типу релігійного дискурсу — проповіді або молитви, а також частин досліджуваних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Прохвятилова О. А. Речевая организация звучащей православной проповеди и молитвы : Дис. ... доктора филол. наук. — Волгоград, 2000. — 498 с.
2. Амфитеатров Я. К. Чтения о церковной словесности или Гомилетика. — Киев: Тип. Вальнера, 1846. — 302 с. — XXXVI, XVI.
3. Булгаков Г. Теория православно-христианской пастырской проповеди (этика гомилии). — Курск, 1916. — 168 с.
4. Гараджа В. И. Религия и общество: Хрестоматия по социологии религии. — М., 1996. — 775 с.
5. Певницкий В. Ф. Церковное красноречие и его основные законы. — СПб., 1908. — 293 с.
6. Мечковская Н. Б. Язык и религия: Пособие для студентов гуманитарных вузов. — М.: «ФАИР», 1998. — 352 с.
7. Морозова Е. В. Особенности жанра современной христианской проповеди. Лингвостилистический аспект (на материале немецкого языка) : Дис. ... канд. филол. наук. — М., 1998. — 180 с.
8. Набиева В. М. Прагматический аспект дискурса современной литургической проповеди : Дис. ... канд. филол. наук. — М., 1996. — 174 с.

Стаття надійшла до редакції 4.02.13